

ULUSLARARASI SOSYAL ARAŐTIRMALAR DERGİSİ THE JOURNAL OF INTERNATIONAL SOCIAL RESEARCH

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi/The Journal of International Social Research

Cilt: 16 Sayı: 98 Mart 2023 & Volume: 16 Issue: 98 March 2023

Received: March 03, 2023, Manuscript No. jisir-23-91589; Editor assigned: March 06, 2023, PreQC

No. jisir-23-91589 (PQ); Reviewed: March 20, 2023, QC No. jisir-23-91589; Revised: March 24, 2023,

Manuscript No. jisir-23-91589 (R); Published: March 31, 2023, DOI: 10.17719/jisir.2023.91589

www.sosyalarastirmalar.com

ISSN: 1307-9581

DR. M. ABDÜLMECİT KARAASLAN. İSLÂM ÇEVRE HUKUKU. İSTANBUL: KİTAP DÜNYASI
YAYINLARI, 1.BASKI, 2019, 213 SAYFA, ISBN: 978-605-351-385-8

DR. M. ABDÜLMECİT KARAASLAN. ISLAMIC ENVIRONMENTAL LAW. ISTANBUL: KİTAP
DUNYASI PUBLICATIONS, 1ST EDITION, 2019, 213 PAGES, ISBN: 978-605-351-385-8

Mehmet ERGÜN*

ÖZ

Çevre; insanoğlunun içinde yaşadığı tabii dünya ve orada mevcut olan tüm canlı ve cansız varlıkları ifade eden önemli bir kavramdır. Dağların dahi yüklenmekten çekinip kaçındığı ağır sorumluluğu üstlenen insanoğlunun evren üzerindeki yükümlülüklerinden birisi de hiç şüphesiz yeryüzünün *imarı, islahı ve dengeyi* korumak yükümlülüğüdür. Dolayısı ile "*imar, islah ve denge*" kavramları bir bakıma doğrudan doğruya *çevreyi, çevre hakkını, çevre hukukunu* ve çevre hukukunun önemini işaret etmektedir. İslâm hukukunda başlangıçtan beri, pozitif hukukta ise sanayi devriminden sonra çevre hukukunun önemi meselesi gün geçtikçe yükselen bir hukukî alan olmuştur. Bunun içindir ki, Dr. M. Abdülmecit Karaaslan'ın çevre kavramı, çevre hukukuna ilişkin bazı terimler, farklı bir takım düşünce sistemlerinde insan-tabiat ilişkisi, hava, su, toprak unsurlarının kirliliği, gürültü ve ses kirliliği, asit yağmurları ve erozyon gibi bazı önemli çevre sorunları, beşeri hukuk ile İslâm hukukuna göre çevre, Kur'ân-ı Kerim ve Hz. Peygamber'in (s.a.v.) sünnetinde çevre meselesi, İslâm hukukuna göre çevreyi kirletenlere karşı uygulanabilecek olan hukukî müeyyideleri içeren "İslâm Çevre Hukuku" adlı yüksek lisans tezinden kitaba dönüştürülmüş olan bu eserini değerlendirmeyi yararlı gördük.

Anahtar Kelimeler: İslâm Hukuku, Çevre Hukuku, M. Abdülmecit Karaaslan.

* Doç. Dr. Öğr. Üyesi, Bartın Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, Bartın/Türkiye
Assoc. Prof. Dr. Bartın University, Faculty of Islamic Science, Bartın/Turkey
mergun@bartin.edu.tr & 0535. 480. 3975

ABSTRACT

Environment; It is an important concept that expresses the natural world in which human beings live and all living and non-living beings that exist there. Undoubtedly, one of the responsibilities of the human being on the universe, who assumes the heavy responsibility that even the mountains hesitate to bear, is undoubtedly the duty of maintaining the earth's reconstruction, improvement and balance. Therefore, the concepts of "zoning, improvement and balance" directly point to the environment, the right to the environment, and the importance of environmental law and environmental law. Since the beginning in Islamic law and after the industrial revolution in positive law, the issue of the importance of environmental law has become a rising legal field day by day. It is for this reason that Dr. M. Abdülmecit Karaaslan's concept of environment, some terms related to environmental law, human-nature relationship in different thought systems, some important environmental problems such as air, water, soil elements pollution, noise and sound pollution, acid rain and erosion, human law and the environment according to Islamic law, the Qur'an and the Prophet. We found it useful to evaluate this work, which was converted into a book from a master's thesis called "Islamic Environmental Law", which includes the environmental issue in the Sunnah of the Prophet (pbuh) and the legal sanctions that can be applied against those who pollute the environment according to Islamic law.

Keywords: Islamic Law, Environmental Law, M. Abdülmecit Karaaslan.

GİRİŞ

Çevre; insanoğlunun içinde yaşadığı tabii dünya ve orada var olan tüm canlı ve cansız varlıkları ifade eder. Dağların dahi yüklenmekten çekindiği ağır sorumluluğu üstlenen insanoğlunun dünya üzerindeki önemli sorumluluklarından birisi de hiç şüphesiz yeryüzünün *imarı, ıslahı ve dengesi (mîzânı)* korumak vazifesidir. Dolayısı ile "imar, ıslah ve denge" kavramları bir bakıma doğrudan doğruya *çevreyi, çevre hakkını, çevre hukukunu* ve çevre hukukunun önemini işaret etmektedir. İster *doğal çevre* olsun isterse *yapay çevre* olsun çevrenin korunması insanî, ahlâkî, dinî ve hukukî bir yükümlülüktür. İnsanoğlunun eşref-i mahlûkat oluşu ve yaratılmışların birçoğundan üstün kılınması, yeryüzü ve gökyüzündeki her şeyin insanın emrine musahhar kılınmış olması demek; asla çevreye saygısızlık ve onu hoyratça kullanmak ve sömürmek demek değildir. Aksine inanan kişi, bilumum kâinatı Allah-u Teâlâ'nın mutlaka hesabı sorulacak saygın, hatırlı bir eseri ve nimeti olarak görür. Nitekim Hz. Peygamber'e (s.a.v.) dolayısıyla ümmetine bütün yeryüzü temiz ve mescit kılınmış, bu bağlamda onu kirletmemek gerekir ki, suyu ile abdest, toprağı ile teyemmüm, havası ile nefes alınabilsin. Çevre hakkını ihlâl etmek; insan, hayvan, bitki ve neredeyse bilumum varlığın hakkını ihlâl etmek anlamına gelen vebali ve sorumluluğu ağır olan bir suçtur. Nitekim çevreyi oluşturan bilumum varlık kendi diliyle Allah-u Teâlâ'yı zikretmekte olup onun bu ahenkli *zikir/tesbih seremonisine* saygı duymak ve ona mâni olmamak gerekir. Hâsılı, kirlilikten uzak, temiz bir çevrede

yaşamak her insanın hatta bilimum varlığın en tabii hakkıdır. Kesinlikle bilinmesi gereken bir hakikat var ki, o da şudur: Çevreye merhamet etmeyen sorumsuz kişi ve toplumlara hiç şüphesiz çevre de merhamet etmeyecektir.

Bu bağlamda Dr. M. Abdülmecit Karaaslan'ın "İslâm Çevre Hukuku" gibi önemli bir konuyu fark edip 1997 yılı gibi nispeten erken sayılabilecek bir tarihte yüksek lisans tezi olarak tespit edip çalışmaya başlaması takdire şayan bir durumdur. İşte burada söz konusu eserin değerlendirilmesi yapılacaktır.

1. Dr. M. Abdülmecit Karaaslan. İslâm Çevre Hukuku. İstanbul: Kitap Dünyası Yayınları, 1. Baskı, 2019, 213 Sayfa, ISBN: 978-605-351-385-8.

Dr. M. Abdülmecit Karaaslan'ın "İslâm Çevre Hukuku" adlı giriş ve üç bölümden oluşan eserinin içeriği şu şekildedir:

Giriş kısmında (Karaaslan, 2019, 15-66) çevre kavramı, çevre sorunu, çevre kirliliği, çevreye ilişkin kavramlar, farklı bakış açılarından insan-tabiat ilişkisi, hava, su ve toprak kirliliği gibi başlıca bazı sorunlar incelenmiştir.

Birinci bölümde (Karaaslan, 2019, 67-110) beşerî hukuk ve Osmanlı tatbikatı dâhil İslâm hukuk düşünce sistemlerinde çevre meselesi detaylı bir şekilde temel kaynaklarından yararlanılarak ele alınmıştır.

İkinci bölümde (Karaaslan, 2019, 111-173) Kur'ân-ı Kerim'in arza bakış açısı, insanoğlunun çevre içindeki yeri ve konumu, insanın arzda tasarruf yetkisinin sınırlılığı, mizân ve ilâhî ölçüye riayetin lüzumluluğu, çevrenin emanet olduğu fikriyatı, arzın fesadı, Kur'ân-ı Kerim'de ağaç, hayvan ve şehir meseleleri ele alınmıştır. Ayrıca Sünnet'te çevre konusu bağlamında çevre sağlığı ve temizlik, suların temizliği, temiz havanın önemi, toprağın himayesi, haram bölge/sit fikri, ağaç ve ağaç dikmenin önemi, orman teşkili meselesi ve ormanların muhafazası, şehircilik, hayvanlara merhamet ve hayvan hakları ile av tahdidi konuları birincil kaynaklardan ele alınarak incelenmiştir.

Üçüncü bölümde (Karaaslan, 2019, 175-192) İslâm ceza hukukuna göre çevreyi kirletenlere karşı uygulanabilecek olan hukukî müeyyideler bağlamında suç ve ceza kavramları, meşhur "kirleten öder" kaidesi, çevreyi kirletenlerin hukukî ve cezâî sorumluluğu, cezanın unsurları bağlamında fiil, zarar, kirletme, kirleten, kirlenen, zarar gören, nedensellik bağı ve yaptırım meseleleri sorumluluk hukuku kavram ve sistematüğinden yararlanarak bilimsel bir üslupla işlemiştir.

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Dr. M. Abdülmecit Karaaslan'ın "İslâm Çevre Hukuku" adlı giriş ve üç bölümden oluşan eserini incelememiz neticesinde edindiğimiz mühim bulgular şunlardır:

1- Eserde "Kısaltmalar" kısmının yer alması esere daha bir bilimsel nitelik kazandırmıştır.

2- Okuyucuların eserden daha rahat ve pratik bir biçimde yararlanabilmesi için eserde geçen bazı hukukî terimlerin manalarını kapsayan yalınç bir "Sözlükçe" ve "Dizin" yer almalıydı.

3- Eserde klâsik fıkıh ile muasır İslâm hukuku kaynakları yanında başta Türk pozitif kaynakları olmak üzere zengin, esaslı ve geniş yelpazeli bir kaynakçadan yararlanılmıştır.

4- Dr. Karaaslan'ın "İslâm Çevre Hukuku" gibi önemli bir konuyu fark edip 1997 yılı gibi nispeten erken sayılabilecek bir tarihte yüksek lisans tezi olarak tespit edip çalışmaya başlaması takdire şayan bir durumdur. Nitekim mevzu ve pozitif hukuk açısından "Çevre Hukuku" 20'nci yüzyılda ortaya çıkan bir hukuk dalı olmasına karşın, İslâm dini bidayetinden beri sistematik bir biçimde değilse de çevre hukuku ve çevre hakkına temas ve işaret etmiştir. Bu bakımdan Sayın Karaaslan bu çalışması ile hakkı sahibine teslim etmek gibi üstün bir görevi ifa etmiştir.

5- Dr. Karaaslan'ın eserinde sorumluluk hukuku ve çevre hukuku konusunda araştırmaları ile bilinen Prof. Dr. Halk Tandoğan, Mustafa Reşit Karahasan, Sami Narter, Henri Deschenaux - Pierre Tercier ve Hasan Demir gibi ünlü hukukçuların eserlerinden yararlanması beklenirdi.

6- Eser için mutlak surette "editoryal hizmet" alınmalıydı. Zira eser bütün olarak ele alındığında eserde azımsanmayacak kadar bariz bir takım yazım hataları göze çarpmaktadır. Sözgelimi sayfa 111'de "İslâm" kelimesi, "İslam" şeklinde hatalı yazıldığı gibi, "Sünnet'te" şeklinde yazılması gereken kelime de "Sünnette" şeklinde hatalı yazılmıştır. Ayrıca dipnotlarda "süre" adları çoğu zaman "transkripsiyon" işaretlerine riayet edilmeden gelişi güzel, özensiz ve hatalı yazılmıştır. Sözgelimi sayfa 114'te 229, 231 ve 232'nci dipnotlarda geçen "Nh" kelimesi "Nuh", "Enbiyâ" kelimesi "Enbiya", "Tâ-Hâ" kelimesi ise "Taha" şeklinde hatalı yazılmıştır. Benzeri hatalara eserin diğer dipnotlarında şahit olunduğu gibi, eserin aynası mesabesinde olan arka kapak yazısında dahi şahit olunmaktadır.

7- Bulgularımızın bundan sonraki baskılarda eserin müellifi tarafından dikkate alınacağını umuyor, taşıdığı kıymet nedeniyle eserin alanında mühim katkılar sağlayacağını kanısı ve inancındayız.